

LA TRADICIÓ IMMACULISTA A BARCELONA

I

CRÒNICA DE LES SESSIONS ACADÈMIQUES

(NOVEMBRE DE 2004)

En l'escaiença de 150è aniversari de la Proclamació dogmàtica de la Immaculada Concepció, organitzat per la Parròquia de la Immaculada Concepció i Assumpció de Barcelona, se celebrà un cicle de conferències commemoratives sobre el ressò, en el passat i en el present, d'aquesta Proclamació dogmàtica sota el títol de «La Tradició Immaculista a Barcelona».

Una primera sessió de caire pastoral i catequètic tingué lloc a la nau de l'església parroquial de la Concepció, amb nombrosa assistència, el dia 15 de novembre de 2004. Monsenyor Pere Tena dissertà sobre «La Concepció Immaculada de Maria, meravella de Déu», on parlà de la fe de l'Església i la festa de la Concepció Immaculada, tot fent un repàs a l'antiguitat de la festa i evolució litúrgica. Monsenyor Pere Tena remarcà que més més enllà de celebrar un dogma o un privilegi personal, allò que l'Església fa és celebrar un fet diví, una obra de la Trinitat, un fruit anticipat del misteri pasqual, una obra mestra de l'Esperit Sant.

Després de la magnífica conferència del doctor Tena, tant teològica com pastoral, o precisament tant pastoral per teològica, el doctor Ramon Corts, rector de la parròquia de la Concepció, reblà que els misteris de la fe són compresos per la raó il·luminada per la Revelació. I, així, són després celebrats, car és difícil estimar el que un no entén

o té solament per veritat simbòlica. Per això, teologia i litúrgia van d'aquesta manera estretament unides.

La segona sessió tingué un vessat de caire teologicantropològic i es celebrà en el Paraninf de la Universitat de Barcelona, atapeït de gom a gom, el dia 24 de novembre de 2004. El doctor Josep Gil i Ribas oferí una reflexió teologicoantropològica sobre el text de la butlla «Ineffabilis Deus» del papa Pius IX (8 de desembre de 1854), precedida d'una àmplia visió sobre el moviment immaculista ja des del període medieval i completada per una incursió al rerafons ideològic del dogma de la Concepció Immaculada de Maria. Finalment, el doctor Gil féu una valoració teològica del text de la «Ineffabilis Deus», tot posant en relleu que el dogma de la Immaculada revela la profunditat de la força redemptora de l'amor de Jesucrist. El conferenciant anà tractant com la declaració de la Concepció Immaculada de Maria s'obrí pas, a poc a poc, enmig de controvèrsies teològiques. La figura de Maria, en el que significa la seva Concepció Immaculada, constitueix per als qui volen comprendre la fe catòlica i per a «aquells que avancen amb Ella pels camins de la plena realització de la seva humanitat», una mostra del personalisme cristià, exemple especialíssim de l'antropologia cristiana, i model sempre actual de llibertat: Aquella que, en paraules de Joan Pau II, no havent cedit mai al pecat és la sola criatura perfectament lliure.

Acabada la conferència del doctor Gil, el doctor Ramon Corts, president de la comissió organitzadora dels actes commemoratius dels cent cinquanta anys de la proclamació de la Concepció Immaculada de Maria, justificà l'elecció dels llocs on se celebren aquests actes; això és, a la Parròquia de la Puríssima Concepció, pel fet que fou la primera de la ciutat que tingué aquesta titularitat, a la Universitat i al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona, exponents de la devoció immaculista, sobretot pel jurament que feien els seus membres de defensar la Immaculada Concepció de Maria. El reverend Corts manifestà que la iniciativa de celebrar aquests cent cinquanta anys continuant la tradició immaculista de Barcelona prové d'un àmbit de la nostra societat civil com ho és també l'Església, en concret d'una parròquia, una institució més de la nostra ciutat. Una iniciativa que té a veure precisament amb l'àmbit de la societat barcelonina, perquè aquest cicle de conferències fou projectat principalment des del vessant històric, encara que no s'exhaureix pas només en aquest aspecte.

La darrera conferència constituí una sessió història. Anà a càrrec

del doctor Joan Bada, que pronuncià una brillant i documentada conferència sobre les celebracions de les festes de la Puríssima a la Ciutat de Barcelona des del període baix medieval. La conferència tingué lloc al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona el dia 29 de novembre de 2004. Amb aquesta sessió històrica es coronaren els actes organitzats per la Parròquia de la Puríssima Concepció de Barcelona. El doctor Bada oferí una visió general del procés immaculista de l'Església universal, amb el seu impacte a Catalunya i a Barcelona. En una segona part anà esmentant les activitats de la Confraria de la Immaculada Concepció relacionat-la amb altres devocions marianes, i finalment ha presentà el sentit de la devoció de Barcelona a la Immaculada Concepció.

Amb aquesta sessió històrica acabaren els actes «La tradició immaculista a Barcelona». El president de la comissió organitzadora, i rector de la Parròquia de la Puríssima Concepció, doctor Ramon Corts, donà les gràcies a monsenyor Joan Carrera per la seva presència en l'acte conclusiu, així com a la regidora del Districte de l'Eixample, de Barcelona, il·lustre senyora Assumpta Escarp, i, alhora, regregracià als qui col·laboren en la seva realització i desenvolupament: a la Comissió organitzadora formada per fra Valentí Serra de Manresa, doctor Joan Bada i doctora Eulàlia Duran; a la Fundació Balmes, a la Facultat de Teologia de Catalunya i al seu degà; i, de manera particular, la Universitat de Barcelona i l'Ajuntament de Barcelona, que acollí la idea de la celebració de la sessió final en el Saló de Cent.

FRA VALENTÍ SERRA DE MANRESA

II

*PARAULES DE CLOENDA
DEL DOCTOR RAMON CORTS I BLAY
SESSIÓ HISTÒRICA, CELEBRADA AL SALÓ DE CENT DE
L'AJUNTAMENT DE BARCELONA, EL DIA 29 DE
NOVEMBRE DE 2004*

Excel·lentíssim i reverendíssim Senyor Bisbe, monsenyor Joan Carrera

Il·lustríssima senyora Assumpta Escarp, regidora de l'Eixample de l'Ajuntament de Barcelona,

Reverend doctor Joan Busquets, representant de la Facultat de Teologia de Catalunya,

Il·lustre doctora Eulàlia Duran,

Doctor Joan Bada,

Reverends senyors,

Senyores i senyors,

Amb aquesta sessió històrica acabem els actes organitzats per la Parròquia de la Puríssima Concepció de Barcelona per commemorar el cent cinquantè aniversari de la proclamació de la Concepció Immaculada de Maria. Abans que monsenyor Joan Carrera vulgui donar-los per finalitzats, em permetreu que digui unes paraules a tall de síntesi d'aquesta commemoració que porta el títol "La tradició immaculista a Barcelona".

En la primera sessió, teològico-pastoral, el senyor bisbe Pere Tena, pronuncià la magnífica conferència: "La Concepció Immaculada de

Maria, marevella de Déu”. En la primera part, posà de manifest com la història ha anat mostrant l’evolució progressiva de la festa de la Concepció de Maria a mesura que s’ha anat perfilant també la fe de l’Església. En la segona part presentà “la festa litúrgica actual” de la Immaculada Concepció. La intervenció del senyor Bisbe finalitzà amb unes “consideracions catequètiques i espirituals” en les quals reblà les dues dimensions que la darrera reforma litúrgica ha volgut donar a la celebració actual de la festa de la Immaculada Concepció de Maria; això és la cristològica (no celebrem un adjectiu, “Immaculada” o “Puríssima”, sinó un fet diví: la Concepció Immaculada de Maria en ordre a Crist, que és qui esclafa la serp del pecat), i la dimensió eclesiològica (en la línia que la constitució *Lumen Gentium* del concili Vaticà II considera Maria en relació a l’Església).

Acabem de referir-nos als continguts catequètic, espiritual i litúrgic de la festa de la Immaculada Concepció. En altres moments d’aquestes sessions ha estat esmentat el fervor immaculista dels segles passats amb els seus juraments, festes i vots de ciutat en temps de pesta. Ens surt així al pas el fet devocional en relació a la Concepció Immaculada. Aquesta devoció com d’altres s’ha traduït en confraries i associacions que han ajudat els seus membres en la seva vida cristiana. Algunes han sabut unir a la dimensió devocional aquella altra del servei de la caritat. Un bon exemple d’això darrer, i per acostar-nos una mica més als nostres dies, és el de l’Hospitalitat de la Mare de Déu de Lourdes, a Barcelona, la més antiga d’Espanya, i que aviat celebrarà el seu centenari. Una associació nascuda arran del fervor envers la Mare de Déu de Lourdes, i que ha ensenyat als joves de Barcelona l’esperit de Masabielle, que és com dir la veritat de la Concepció Immaculada de Maria i el missatge de la misericòrdia redemptora envers els malalts de cos i d’esperit.

El tema de la devoció popular, amb les seves confraries marianes, no és baladí i és actual. Així ho demostra l’especial interès amb què el va seguint des de fa ja alguns anys l’Arquebisbat de Barcelona. No és una qüestió superficial, perquè té a veure amb la fe de molts catòlics i, també, amb la integració de molts confreres a la vida pastoral i cultural de les Esglésies particulars. I des d’un altre angle de vista, la Vetlla de la Immaculada que aplega cada any tants joves de Barcelona ¿no pot ser considerada com una manifestació viva i actual de devoció a Maria, que els reponsables de la pastoral diocesana orienten correctament envers al nucli vers on ha d’apuntar?

Com en el passat, la nostra època haurà de saber donar igualment una forta vertebració teològica i litúrgica a la devoció a Maria Immaculada així com a totes les altres manifestacions de la devoció popular. D'aquesta manera, des d'una "devoció il·lustrada" –tal com ho diria l'"il·lustrat" Ludovico Muratori–, que reïxi a mostrar el lligam de la Concepció Immaculada de Maria amb la Redempció de Jesucrist, i que orienti envers la seva Persona els sentiments del cor, s'evitarà de caure en les possibles exegeracions d'aquell "marianisme" del Vuitcents al qual al·ludia el conferenciant de dilluns passat.

I a l'apassionada dissertació del doctor Josep Gil, la seva "Reflexió teològico-antropològica sobre la *Ineffabilis Deus*", ens referim ara nosaltres. Després d'una excursió pel "moviment immaculista" i pel "rerafons ideològic del dogma de la Immaculada", acabà l'última part de la seva producció comentant el "meravellós document del P. Perrone", tal com el mateix professor Gil qualificà la butlla *Ineffabilis Deus*. Amb aquestes paraules, adreçades a l'escrit del beat Pius IX, sembla com si mossèn Gil repetís les del papa Joan Pau II, que s'ha referit a aquesta butlla com una «meravellosa síntesi doctrinal de la fe cristiana». També nosaltres considerem admirable aquesta tercera part de l'exposició del reverend Gil; això és, la "Valoració telògica de la '*Ineffabilis Deus*'".

Quasi bé, el doctor Gil tocà tot el que es podia tocar del vessant teològic d'aquesta veritat catòlica de la qual estem tractant. Així es referí al seu fonament escripturístic –recordem nosaltres que un teòleg actual molt valorat, el bisbe Bruno Forte, ha parlat de la Concepció Immaculada dient que «és el més evangèlic de tots els dogmes», i a la qüestió ecumènica– afegim també ací com a curiositat, que Luter pensava que Maria era exempta del pecat original (C. Pozo, *María en la obra de la salvación* 313). I finalment tractà de l'argument de la Tradició, "pel qual l'Església –digué mossèn Gil–, guiada per l'Esperit Sant (Jn 16, 13), aprofundeix el significat de l'Esclusiva «fins a madurar la seva fe en la concepció immaculada de Maria»".

El doctor Gil, tal com ho anunciava en el títol de la seva disertació, abordà també les dimensions teològica i antropològica del dogma del qual tractem. Així va referir-se al concepte de "doctrina revelada" cercant-li el seu sentit, diguem-ne pràctic: "Hem de tenir en compte – advertia– que la revelació cristiana d'un Misteri [...] és un ajut per tal que els membres de la comunitat eclesial avancin en la comprensió sapiencial –així ho deia ell– de la realitat salvadora del nostre Déu i

aprenuin a reproduir-lo en llurs vides (Ef 3, 1-11). I és des d'aquest perspectiva –continua dient Gil– que podem parlar en positu de la significació antropològica del misteri de la Immaculada Concepció, per tal com apareix en aquesta doctrina, que Déu té sempre la iniciativa en la vida de les persones i que potencia la llibertat objectiva de l'ésser humà [...] I així la doctrina de la Immaculada representa una crida a la profunditat de l'home per tal que [...] s'obri [...] a l'acció del Déu vivent”.

Referint-nos igualment nosaltres al “rerafons ideològic del dogma de la Immaculada” voldríem afegir ací que el capteniment de l'Església en el context històric de la proclamació d'aquest dogma –i del dogma mateix, però contemplat en sentit ampli– pot ser vist també com un mèrit de l'Església; això és, el de la preservació del Trascendent. Salvaguardar el Sobrenatural, sia davant de la Il·lustració atea o teïsta o ja sia en front d'aquell liberalisme filosòfic que, en exaltar tant la natura humana, feia innecessària la Redempció. En el fons, el *Syllabus*, –citat pel doctor Gil–, que no condemnava en substància tots els aspectes del pensament modern (ni el progrés científic ni el sistema democràtic en si mateix); rebutjava en canvi els principis últims del liberalisme radical, com l'indiferentisme religiós i el naturalisme –que deixa sense sentit la religió revelada. Afegim de passada que el *Syllabus* reprovava la llibertat de consciència, com a tesi, no com a hipòtesi, deixant d'aquesta manera encara una porta oberta a les adaptacions pràctiques que poguessin fer-se en el futur.

I l'actuació de l'Església en el mateix context històric al qual ens estem referint ¿no podria ser considerada com una resposta sincera a la descristianització, principalment d'Europa, després de la Revolució Francesa, bo i tenint en compte la hipoteca de l'ambient de restauració monàrquica en què es produí? Poden ser exemples d'aquesta nova evangelització –com en diríem ara– les predicacions populars, l'obra educativa i la paulatina intervenció de l'Església en la qüestió obrera, menys segurament del que s'hauria pogut fer, però més del que sovint es pensa. Aquesta resposta evangelitzadora arrelà en el camp sempre fecund de la vida religiosa. Tinguem en compte sols, que des del segle XIX fins a mitjans del XX, i sense pretendre d'ésser exhaustius, apareixeren, sota la protecció de la Immaculada Concepció de Maria, i amb fins educatius i assistencials, dotze ordes masculins i quaranta de femenins, dels quals cinquanta són de fundació espanyola, la meitat femenines i set que fan referència directa al títol de la Immaculada

Concepció. De les catalanes o de fundadors catalans esmentem les missioneres de la Immaculada Concepció, les dominiques de l'Ensenyança de la Immaculada Concepció, les franciscanes missioneres de la Immaculada Concepció i les religioses de Maria Immaculada. L'aparició de les congregacions femenines en l'Església i la societat ens portaria a parlar també de la seva contribució a la promoció de la dona, amb els esquemes, és clar, del catolicisme del seu temps.

El doctor Bada ens acaba de donar la seva tan ben documentada conferència, com sempre, donant-nos una visió general del procés immaculista de l'Església universal, amb el seu impacte a Catalunya i a Barcelona. En la segona part ha anat recollint les activitats de la Confraria de la Immaculada Concepció relacionat-la amb altres devocions marianes, i finalment ha presentat el sentit de la devoció de Barcelona a la Immaculada Concepció. Es pot dir que ens ha ofert sistemàticament molta informació que fins els estudiosos poden desconèixer. Per ser tant fresca l'exposició d'aquests punts, estic segur que aquest amable, i potser ja fatigat, auditori agrairà que no m'hi entretengui, i que mossèn Bada no pensi que és per manca de ganes.

Amb aquesta sessió històrica acaben doncs aquests actes organitzats per la Parròquia de la Puríssima Concepció. Arribats a aquest punt dono les gràcies als qui han col·laborat en la seva realització: a la Comissió organitzadora formada per fra Valentí Serra de Manresa, doctor Joan Bada i doctora Eulàlia Duran; a la Fundació Balmes, a la Facultat de Teologia de Catalunya i al seu degà; i, de manera particular, cal regraciar la Universitat de Barcelona, el seu rector i el doctor Claramunt i el doctor Oliver; i l'Ajuntament de Barcelona, el seu senyor alcalde i la regidora del Districte de l'Eixample, senyora Assumpta Escarp, que acollí de seguida la idea de la celebració de la sessió d'avui en aquest Saló de Cent. Hem estat molt contents de poder realitzar aquestes sessions en els llocs que formen part de la tradició immaculista barcelonina; que són també els llocs de la cultura i del govern de la ciutat: la universitat i l'Ajuntament. I és clar, agraeixo la participació dels conferencians, avui la del doctor Bada, i de manera especial la presència del senyor bisbe Joan Carrera.

I acabo amb uns mots, potser massa plens perquè siguin pronunciats per mi. Constitueixen una invitació i una justificació, i són aquests: L'Església s'ha esforçat en totes les èpoques de la seva història per escrutar els signes dels temps i interpretar-los a la llum de

el'Evangeli, i en aquesta decisiva missió seva apareix el lloc central que li correspon a Maria, la qual representa, segons un teòleg contemporani, «el símbol cultural més potent i popular dels darrers dos mil anys» (Greely), i que, en paraules de Joan Pau II, «és fonamental 'per al pensar cristià'». El diàleg amb les altres Esglésies i confessions cristianes, el desenvolupament de la cultura moderna i l'obertura a la inculturació imposen, ja ho sabem, a la doctrina catòlica una contínua relectura que la porti a donar raó cada vegada més fundada de la pròpia fe, i la mení igualment al diàleg amb la societat, la cultura i la política. A coses tan grans hem volgut contribuir nosaltres des de la nostra també gran petitesa, molts dels qui sou aquí, i la Parròquia de Barcelona que es gloria de portar i de promoure el títol de la Puríssima Concepció de Maria.